

МЕДИКО БІОЛОГІЧНІ ПРОБЛЕМИ ОЗДОРОВЧОЇ РУХОВОЇ АКТИВНОСТІ

DOI: <https://doi.org/10.32652/spmed.2020.2.31-37>

Впровадження концепції здоров'яформуючих технологій в процесі адаптивного фізичного виховання дітей шкільного віку з порушеннями слуху

УДК: 79.053.2+376.356+ 616.988.23

О. В. Маслова

Национальный университет физического воспитания и спорта Украины, Киев, Украина

Резюме. *Мета.* Визначити основні складові та схематичний зміст технологій здоров'яформування в процесі адаптивного фізичного виховання школярів з порушеннями слуху. *Матеріали і методи.* Аналіз і узагальнення даних спеціальної науково-методичної літератури; моніторинг інформаційних ресурсів мережі Інтернет; соціологічні методи (анкетування); метод викопіювання (огляд та вибір матеріалів з медичних карт); педагогічні методи (педагогічне тестування, педагогічний експеримент); методи математичної статистики.

Результати. Вивчення педагогічних основ щодо створення умов для забезпечення фізичного, психічного і соціального благополуччя дітей з вадами слуху дозволило представити основні положення концепції здоров'яформуючих технологій в процесі адаптивного фізичного виховання дітей шкільного віку з порушеннями слуху. Методичну основу даної концепції у межах представленої наукової теми склали розроблені й практично апробовані в процесі адаптивного фізичного виховання дітей з вадами слуху інноваційні засоби здоров'яформування: технологія корекції показників фізичного стану школярів з вадами слуху засобами туристського багатоборства; технології підвищення рівня фізичної підготовленості дітей старшого шкільного віку з вадами слуху з використанням елементів спортивно-орієнтованого фізичного виховання; технологія корекції стану здоров'я і зниження ризику виникнення екообумовленої патології у дітей з вадами слуху у процесі фізичного виховання.

Висновки. У ході проведеного дослідження визначено положення, які повністю співпадають з теоретичними і практичними результатами наукових пошуків провідних фахівців у галузі спеціальної педагогіки, зокрема адаптивного фізичного виховання. Впровадження освітніх технологій здоров'яформування в процес адаптивного фізичного виховання повинно пов'язувати медичні (медико-гігієнічні, корекційні, лікувально-оздоровчі), соціально-педагогічні (фізкультурно-оздоровчі, спортивно-орієнтовані) та екологічні аспекти забезпечення якості життя дітей і молоді з вродженими або набутими вадами.

Ключові слова: технологія, здоров'яформування, вади слуху, школярі, діти, корекція, фізичний розвиток, фізичний стан, здоров'я.

Introduction of the concept of health-forming technologies in the process of adaptive physical education of school-age children with hearing disorders

O. V. Maslova

National University of Physical Education and Sport of Ukraine, Kyiv, Ukraine

Abstract. *Objective.* To determine the main components and schematic content of health technologies in the process of adaptive physical education of school children with hearing

impairments. *Material and methods:* analysis and generalization of data of special scientific and methodical literature; monitoring of information resources of the Internet; sociological methods (questionnaires); method of copying (review and selection of materials from medical records); pedagogical methods (pedagogical testing, pedagogical experiment), methods of mathematical statistics. *Results.* The study of pedagogical foundations for creating conditions for physical, mental and social well-being of children with hearing impairments allowed to present the main provisions of the concept of health technologies in the process of adaptive physical education of school-age children with hearing impairments. Innovative means of health formation developed and practically tested in the process of adaptive physical education of children with hearing impairments represented the methodical basis of this concept within the presented scientific theme: technology of correcting physical condition indices of schoolchildren with hearing impairments by means of tourist all-around; technologies to increase the level of physical fitness of children of senior school age with hearing impairments with the use of elements of sports-oriented physical education; technology of correcting health status and decreasing the risk of emergence of ecoconditioned pathology in children with hearing impairments in the course of physical education *Conclusions.* In the course of scientific work, provisions have been identified that completely coincide with the theoretical and practical results of scientific research of leading specialists in the field of special pedagogy, in particular adaptive physical education. The introduction of educational technologies of health formation in the process of adaptive physical education should link medical (medico-hygienic, corrective, medical and health related), socio-pedagogical (physical culture and health, sports-oriented) and environmental aspects of ensuring the quality of life of children and youth with congenital or acquired defects.

Keywords: technology, health formation, hearing impairments, schoolchildren, children, correction, physical development, physical condition, health.

Постановка проблеми. Сучасна інклюзивна освіта характеризується новим еволюційним етапом, який базується на широкому впровадженні технологічного підходу. Даний процес є абсолютно об'єктивним, науково обґрунтованим та пріоритетно зміненим за спрямованістю, оскільки сьогодні повністю переглянуто підходи до супроводу і забезпечення процесу природного розвитку дитини з вродженими або набутими вадами для збереження першочергової проєкції її майбутньої інтеграції у суспільство [7, 13].

Поняття «технологія» в педагогіку прийшло з виробництва, де визначається як сукупність різних елементів, зокрема прийомів, операцій, дій, процесів та їхня послідовність, тобто це своєрідна майстерність людини. Таким чином, «технологія» виступає як алгоритм, за допомогою якого отримується запланований результат [5, 9].

На сьогодні щодо поняття «педагогічна технологія» єдиної думки не існує. У науковій літературі зустрічається понад 300 тлумачень цього поняття залежно від того, як автор уявляє собі структуру й складові освітнього технологічного процесу. Але їх об'єднує те, що всі автори єдині у визначенні мети педагогічної технології — це підвищення ефективності навчально-виховного процесу і гарантування досягнення учнями запланованих результатів навчання [5].

Представлені теоретичні положення обумовили актуальність проведених нами досліджень відповідно до Зведеного плану НДР у сфері фізичної культури і спорту на 2016–2020 рр., за-

твердженого Міністерством освіти і науки України, розробленого у Національному університеті фізичного виховання і спорту України, за темою 3.23: «Здоров'яформуючі технології дітей та молоді у процесі адаптивного фізичного виховання» (номер держреєстрації 0116U001620).

Мета дослідження — визначити основні складові та схематичний зміст технологій здоров'яформування в процесі адаптивного фізичного виховання школярів з порушеннями слуху.

Матеріали і методи дослідження. Для вирішення поставленої мети дослідження нами було використано такі методи: аналіз і узагальнення даних спеціальної науково-методичної літератури; моніторинг інформаційних ресурсів мережі Інтернет; соціологічні методи (анкетування); метод викопювання (огляд та вибір матеріалів з медичних карт); педагогічні методи (педагогічне тестування, педагогічний експеримент), методи математичної статистики.

Дослідження проведено на базі Національного університету фізичного виховання і спорту України, а також Спеціальної загальноосвітньої школи-інтернату для дітей зі зниженим слухом № 9 (м. Київ), Спеціальної загальноосвітньої школи-інтернату для дітей зі зниженим слухом № 18 (м. Київ), Спеціальної загальноосвітньої школи-інтернату для глухих дітей № 6 (м. Київ) та Білоцерківської спеціальної загальноосвітньої школи-інтернату для глухих дітей.

Результати дослідження. За визначенням ЮНЕСКО, педагогічна технологія — це систем-

ний метод створення, застосування і визначення всього процесу викладання і засвоєння знань з урахуванням технічних і людських ресурсів і їх взаємодії, що своїм завданням вважає оптимізацію форм освіти [5].

Будь-яка педагогічна технологія має відповідати основним критеріям технологічності: концептуальності, системності, керованості, ефективності, відтворюваності [5, 11].

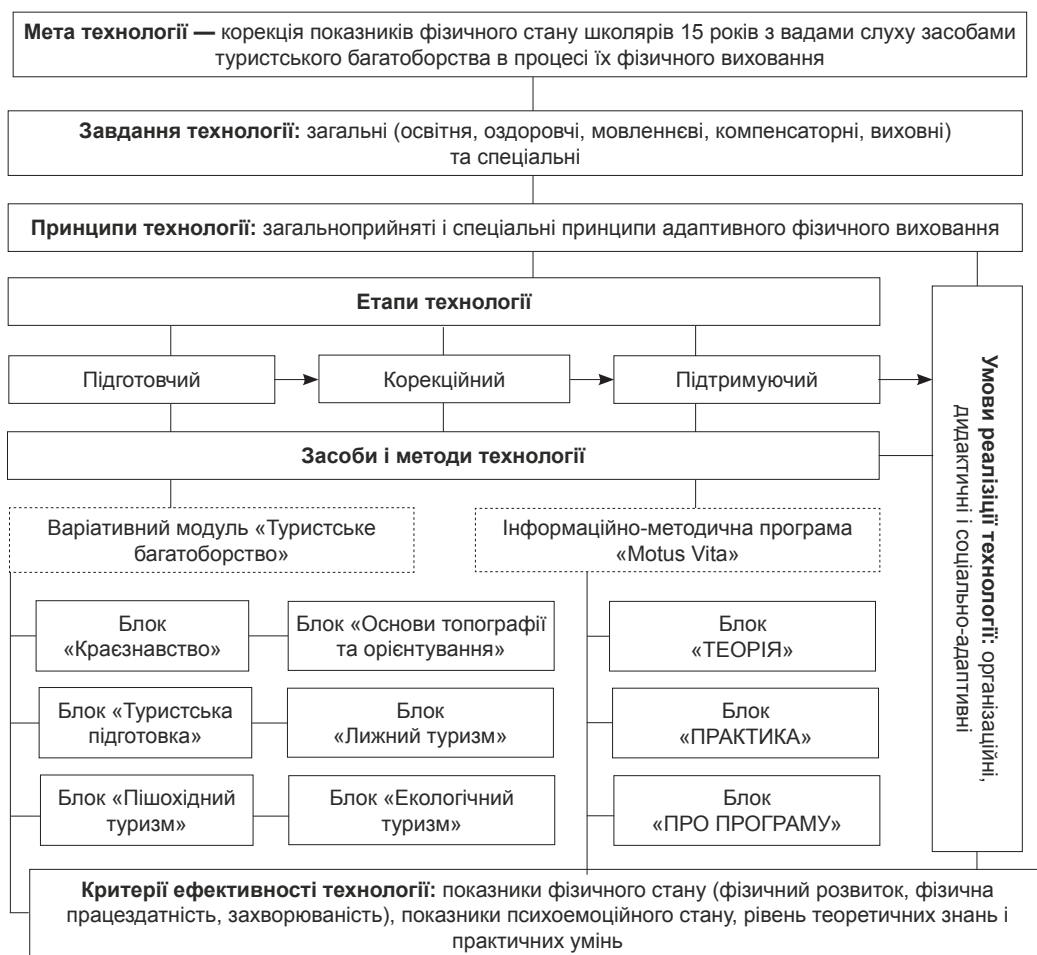
Однак необхідно розуміти, що нова якість освіти, особливо інклюзивної, яка забезпечила б успішну інтеграцію дитини з вродженою або набутою вадою у майбутнє соціальне середовище, може бути досягнута лише завдяки створенню певних умов організації навчально-виховного процесу, спрямованість якого у своїй теоретичній і практичній складових буде містити основу теоретичних знань і практичних умінь формування власного здоров'я. Саме даний аспект вимагає від педагогів сучасності застосування авторських, інноваційних підходів в інклюзивній освіті з імплементацією у процес адаптивного фізич-

ного виховання на основі здоров'яформування [5, 14].

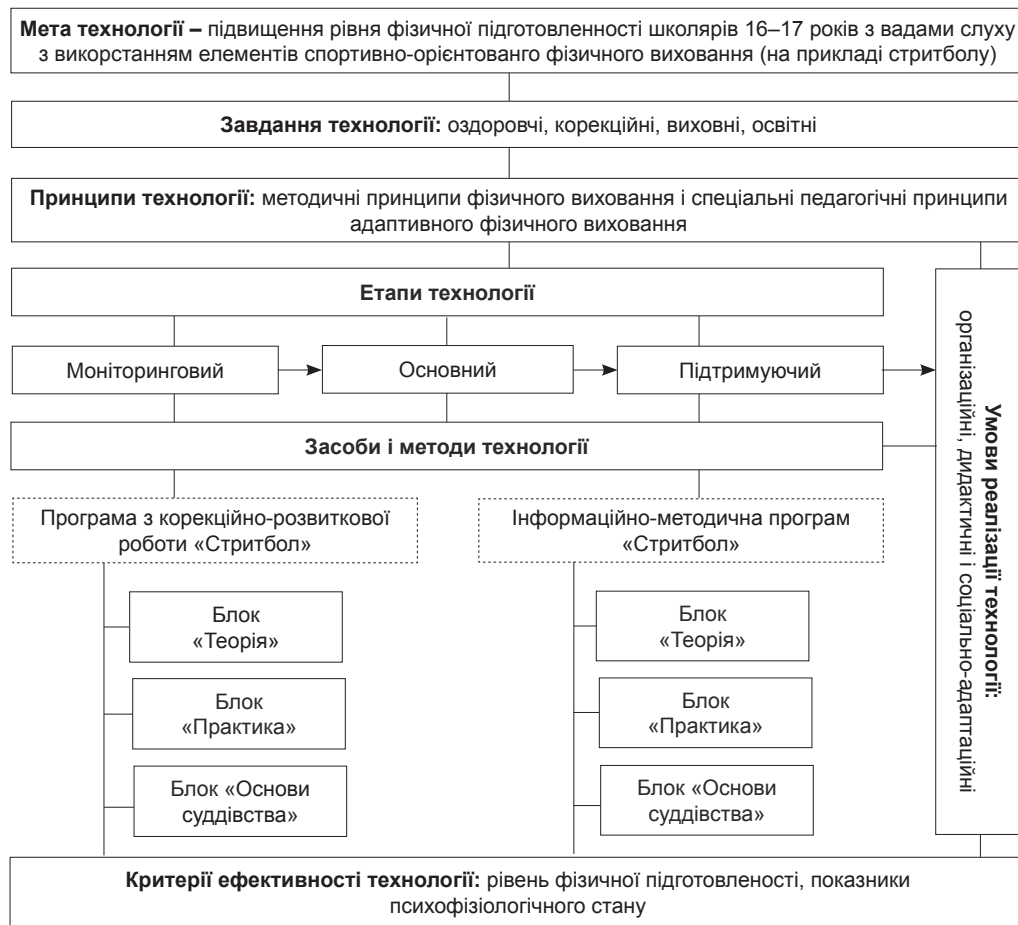
Вивчення педагогічних основ щодо створення умов для забезпечення фізичного, психічного і соціального благополуччя дітей з вадами слуху дозволило нам представити основні положення концепції здоров'яформуючих технологій в процесі адаптивного фізичного виховання дітей шкільного віку з вадами слуху [12].

Запропонована концепція покликана закласти основи здоров'яформуючої діяльності, реалізація яких включає режим творчого виробництва власних задумів і досвіду окремого викладача та колективу спеціалізованого закладу освіти для забезпечення розуміння суті адаптивного фізичного виховання [12].

Даний напрям діяльності – це авторський варіант, базовим компонентом якого є аналіз наукового та практичного досвіду щодо розроблення і впровадження в освітню систему спеціалізованих закладів освіти інноваційних технологій, спрямованих на формування теоретичних знань і прак-

Рисунок 1 – Структура технології корекції фізичного стану школярів з вадами слуху засобами туристського багатоборства [1]

Рисунок 2 – Структура технології підвищення рівня фізичної підготовленості дітей старшого шкільного віку з вадами слуху з використанням елементів спортивно-орієнтованого фізичного виховання [2]

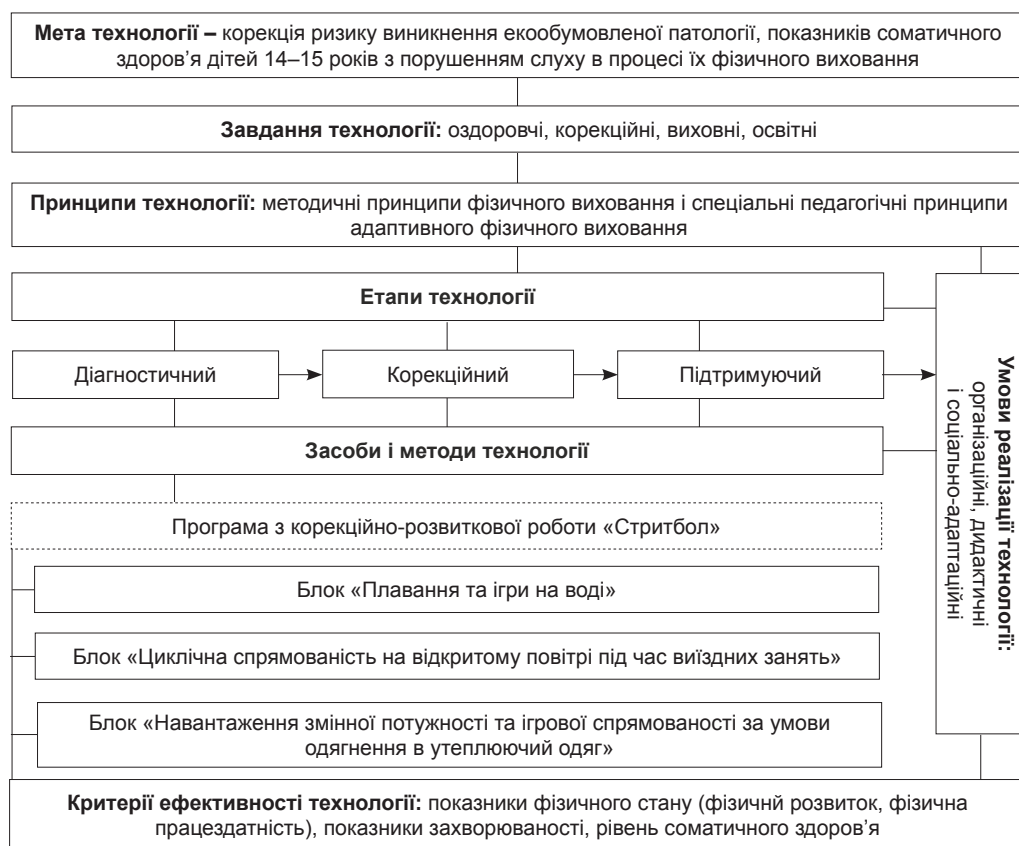
тичних умінь, а також мотивацію до занять фізичними вправами дітей з вадами слуху, і тим самим на забезпечення пріоритетності у розвитку їх особистості у напрямку збереження і зміцнення власного здоров'я, а також на розуміння відповідальності за здоров'я всього суспільства, сприймаючи себе як повноцінного його члена [12].

Методичною основою цієї концепції у межах представленої наукової теми є розроблені і практично апробовані в процесі адаптивного фізичного виховання дітей з вадами слуху інноваційні засоби здоров'яформування, а саме три авторські технології [12]. Кожна з них містить такі базові компоненти, як мета, завдання, принципи, етапи, методи та засоби, умови практичної реалізації, а також критерії ефективності [6, 12].

Структурне наповнення і зміст компонентів авторських технологій чітко співвідносились із фундаментальними основами адаптивного фізичного виховання через призму теоретичних і методологічних засад здоров'яформування [2, 6].

Спільна робота з кандидатом наук з фізичного виховання і спорту, викладачем кафедри біомеханіки та спортивної метрології Національного університету фізичного виховання і спорту України, молодшим науковим співробітником науково-організаційного відділу Науково-дослідного інституту Національного університету фізичного виховання і спорту України Ричок Тетяною Миколаївною в рамках її дисертаційної роботи дало змогу розробити і практично апробувати технологію корекції показників фізичного стану школярів з вадами слуху засобами туристського багатоборства [1].

Отримані у ході констатувального експерименту дані та визначена спрямованість етапів практичної реалізації самої технології дозволили розробити методичну основу авторської технології, яку склав впроваджений у навчальний та позанавчальний процес з фізичного виховання школярів середнього шкільного віку з вадами слуху модуль з корекційно-розвиткової роботи «Туристське багатоборство» (рис. 1) [1].

Рисунок 3 – Структура технології корекції стану здоров'я і зниження ризику виникнення екообумовленої патології у дітей з вадами слуху у процесі фізичного виховання [4, 8]

Зміст модуля «Туристське багатоборство» передбачає комплексний підхід до організації роботи з школярами восьмих класів з вадами слуху для засвоєння окремих видів туризму в спеціальному загальноосвітньому закладі протягом одного року. Модуль включив в себе такі тематичні блоки: краєзнавство; основи топографії та орієнтування; початкова туристська підготовка; пішохідний туризм та інші [1].

У співпраці з аспірантом кафедри спортивної медицини, викладачем кафедри спортивних ігор Гопеєм Максимом Миколайовичем було розроблено і впроваджено у процес адаптивного фізичного виховання технологію підвищення рівня фізичної підготовленості дітей старшого шкільного віку з вадами слуху з використанням елементів спортивно-орієнтованого фізичного виховання (на прикладі стритболу) (рис. 2) [2].

Методичну основу запропонованої технології склала програма освітньо-корекційної роботи «Стритбол». Запропонований варіант програми передбачав комплексний підхід до організації роботи з школярами 10–11 класів обсягом 8 год на тиждень для засвоєння основ стритболу та правил суддівства в спеціалізованих загальноос-

вітніх закладах для дітей з вадами слуху [2, 3].

Школярі експериментальних груп на заняттях з фізичної культури (2 год на тиждень) та на додатковій годині, що відведена на навчальні предмети, факультативи, індивідуальні заняття та консультації, займалися за розробленою нами програмою освітньо-корекційної роботи «Стритбол». Учні контрольних груп займалися за програмою фізичного виховання, затвердженою навчальною частиною Спеціальної загальноосвітньої школи-інтернату для дітей зі зниженим слухом (м. Київ) [3].

Виходячи з представлених результатів, отриманих у рамках констатувального експерименту, нами було розроблено та запропоновано для впровадження технологію корекції стану здоров'я і зниження ризику виникнення екообумовленої патології у дітей з вадами слуху у процесі фізичного виховання (рис. 3) [4, 8].

Школярі експериментальних груп займалися за розробленою нами технологією, яка була інтегрована в загальну програму з фізичного виховання Білоцерківської спеціальної загальноосвітньої школи-інтернату для глухих дітей [4, 8].

До основних засобів авторської технології належить програма корекційно-розвивальної

роботи «Інновація», яка включила в себе три блоки занять з фізичної культури з урахуванням спеціальних організаційно-методичних умов їх проведення: заняття з навантаженням змінної потужності та ігровою спрямованістю за умови одягнення в утеплюючий одяг; заняття з вправами циклічної спрямованості на відкритому повітрі; заняття у басейні з базовими елементами плавання та ігор на воді (рис. 3.) [4, 8].

Результати досліджень показали, що поняття «технологія здоров'яформування» об'єднує в собі всі напрями діяльності спеціалізованого закладу освіти щодо закладання фундаментальних основ теоретичних знань і практичних умінь для здійснення у майбутньому дітьми з набутими або вродженими вадами успішної здоров'яформуючої діяльності.

Висновки. Аналіз науково-методичної літератури та результати педагогічного експерименту обґрунтовано підводять до розуміння змісту технологій здоров'яформування, наповнення якого повинно включати: сприятливі умови навчання дитини в школі (відсутність стресових ситуацій, адекватність вимог, методик навчання та виховання); оптимальну організацію навчального процесу (відповідно до вікових, статевих, індивідуальних особливостей та гігієнічних норм); повноцінний та раціонально організований руховий режим.

Формулювання положень змісту технологій здоров'яформування перетинається у багатьох аспектах з науковою думкою провідних фахівців галузі фізичної культури і спорту. Так, В. А. Кашуба, М. М. Гончарова (2018) зазначають, що площина інтересів сучасної молоді досить стрімко переходить у бік цифрових технологій, які провокують вибір малорухливого способу життя. Відповідно, формування та утримання мотиваційних пріоритетів на необхідному рівні, створюючи умови для організації та впроваджен-

ня здоров'язберігаючих технологій, заохочення участі дітей у запропонованих технологіях — це один із способів вирішення проблеми підвищення та формування здоров'я сучасної молоді.

У ході дослідження визначено положення, які повністю співпадають з теоретичними і практичними результатами наукових пошуків провідних фахівців у галузі спеціальної педагогіки, зокрема адаптивного фізичного виховання.

Як визначено у роботах І. І. Цушко (2015), впровадження освітніх технологій здоров'яформування в процес адаптивного фізичного виховання повинно пов'язувати медичні (медико-гігієнічні, корекційні, лікувально-оздоровчі), соціально-педагогічні (фізкультурно-оздоровчі, спортивно-орієнтовані) та екологічні аспекти забезпечення якості життя дітей і молоді з вродженими або набутими вадами.

Наша думка співпадає з поглядами С. М. Фурторного (2014–2018) в тому, що сутність технологій здоров'яформування постає в комплексній оцінці умов виховання і навчання, які дозволяють зберігати наявний стан учнів, формувати більш високий рівень їхнього здоров'я, розвивати навички здорового способу життя, здійснювати моніторинг показників індивідуального розвитку, прогнозувати можливі зміни здоров'я і здійснювати відповідні психолого-педагогічні, корегувальні, реабілітаційні заходи з метою забезпечення успішності навчальної діяльності та створення оптимальних умов для соціальної інтеграції у сучасне суспільство.

Перспективи подальших досліджень полягатимуть у виокремленні та систематизації основних складових технологій здоров'яформування у процесі адаптивного фізичного виховання дітей з вадами слуху для розробки загальної моделі побудови технологій цього напрямку і алгоритму їх впровадження у навчальну й позанавчальну практику відповідного контингенту.

Література

1. Кашуба ВО, Маслово ОВ, Ричок ТМ. Технологія корекції фізичного стану школярів з вадами слуху в процесі фізичного виховання [Technology of physical condition correction for schoolchildren with hearing impairments in the process of physical education]. Теорія і методика фізичного виховання і спорту. 2018; 2: 42-8.

2. Маслово ОВ, Гопей ММ. Обґрунтування необхідності розробки інноваційних технологій для оптимізації процесу фізичного виховання дітей з вадами слуху [Substantiation of necessity of development of innovation technologies for optimization of process of physical education of children with hearing impairments and prospects for their correction by means of sports games], Теорія і методика фізичного виховання і спорту. 2017; 3: 78-85.

3. Маслово ОВ, Гопей ММ. Особливості фізичного розвитку і фізичної підготовленості школярів з вадами слуху та перспективи їх корекції засобами спортивних ігор [Features of physical development and physical fitness

of students with hearing impairments and prospects for their correction by means of sports games]. Спортивний вісник Придніпров'я. 2016; 2: 139-46.

4. Маслово ОВ, Савченко ЮО, Богданович ЛВ, Голуб ЮЮ, Шумійчук ВВ. Ендоекологічні підходи формування здоров'я дітей з вадами слуху у процесі адаптивного фізичного виховання [Endoecological approaches to the formation of health of children with disabilities hearing in the process of adaptive physical education]. Науковий часопис НПУ імені МП Драгоманова. 2018; 6 (100): 59-62.

5. Сучасні технології збереження здоров'я учнів: кращий досвід (2015), авт. кол. [Modern technologies for maintaining student health: best practices]; уклад. АГ Обухівська, ІІ Цушко. Київ: Український НМЦ практичної психології і соціальної роботи. 2015. 221 с.

6. Фурторний СМ. Здоров'єзберігаючі технології в процесі фізичного виховання студентської молоді [Health-saving technologies

in the process of physical education of student youth]. Київ : Саммит-книга; 2014. 296 с.

7. Футорний СМ, Шкрібтий ЮМ, Маслова ЕВ. Тенденції формування здорового образу життя сучасного молодого покоління [Trends in the formation of a healthy lifestyle of the modern young generation], Науковий часопис НПУ імені МП Драгоманова. 2015; 9 (64): 89-91.

8. Futorny S, Maslova O, Shmatova O, Osadcha O, Rychok T, Hopey M, Tarnavskiy A. "Modern aspects of the ecological culture implementation in the physical education process of different population groups", Journal of Physical Education and Sport. 2020; 20: 348-53.

9. Futorny S. Actual issues of improving the process of students physical education through the application of modern health-saving technologies, Youth Scientific Bulletin of the Lesia Ukrainka East European National University. Physical education and sports. 2014; 14: 26-30.

10. Kashuba V, Goncharova N, Butenko H. "Practical implementation of the concept of health-forming technologies into the process of physical education of primary school age children", Journal of Education, Health and Sport. 2018; 8 (6): 469-77.

11. Kashuba V, Futorny S, Andrieieva O, Goncharova N, Carp I, Bondar O, Nosova N. Optimization of the Processes of Adaptation to the Conditions of Study at School as a Component of Health Forming Activities of Primary School-Age Children, Journal of Physical Education and Sport. 2018; 18 (4): 2515.

12. Kashuba V, Maslova O. Prerequisites for the development of the concept of health-forming technologies in the process of adaptive physical education of school-age children with hearing impairment, Journal of Education, Health and Sport. 2017: 824-34.

13. Goncharova NM. Preconditions of the concept of health forming technologies in the process of physical education of primary school-aged children, Health, sport, rehabilitation. 2018: 2: 22-7.

14. Kashuba V, Goncharova N. Optimization of the process of primary school age children adaptation: practical expertise, Journal of Education, Health and Sport. 2018; 8 (7): 665-74.

0205@ukr.net

Надійшла 21.06.2020